

ANTE MATAN

Filozofski fakultet

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Ulica Ivana Matetića Ronjgova 1, HR-52100 Pula

ante.matan@unipu.hr

TOPONOMASTICA ETYMOLOGICA COMMUNIS CANFANARII

O toponimiji je Kanfanara i Kanfanarštine dosad pisalo, ili se barem dotaknu-
lo toponima i njihove etimologije, više autora – Schiavuzzi je vrlo kratko po-
glavlje u knjizi *Due Castelli: Notizie storiche* posvetio malobrojnim toponimi-
ma navodeći uglavnom povijesne podatke, Gravisi je pisao o toponimiji Lim-
skoga zaljeva, Ivetac se u svojim *Istarskim toponimima* osvrnuo na petnaest
toponima Kanfanara i okolice, a Buršić-Matijašić obradila je toponimiju prapo-
vijesnih gradina Kanfanarštine. Služeći se korpusom navedenih autora, povijes-
nim izvorima i kartografskim podatcima, autor je u radu obradio šest toponima
te je predložio njihove etimologije.

1. Uvod

Područje koje se u Istarskome razvodu naziva dvegrajskim komunom danas
je Općina Kanfanar, odnosno Kanfanarština. U prošlosti je nazvano po istaknu-
tome i najvećemu naselju Dvigradu, a danas po njegovu nasljedniku Kanfanaru.
Općina Kanfanar graniči s ovim općinama: na sjeveru je Tinjan, na sjeveroistoku
Sveti Petar u Šumi, na istoku Žminj, na jugoistoku Svetvinčenat, na jugu su Bale,
a na potezu od sjever-sjeverozapada do jugozapada susjedne su općine Sveti Lo-
vrač, Vrsar i Rovinj.

O životu na tome području, od prapovijesti do danas, svjedoče brojne histar-
ske gradine, antička ostavština, vrijedni i zanimljivi srednjovjekovni ostatci, no-
vovjekovni spomenici, suhozidi naših *didi*.

Dvegrajština, odnosno Kanfanarština sve do prošloga stoljeća uglavnom nisu
bile predmetom znanstvenih istraživanja.¹ Uvjeren sam da toponimi nude novu i

¹ Za više podataka o Dvegrajštini i Kanfanarštini u prapovijesti v. literaturu u Buršić-Matija-
šić (2016). O povijesti Dvigrada v. Schiavuzzi (1919: 81–118), De Franceschi (1953–1954: 321–335),

zanimljivu priču o ovome području, njegovoj povijesti i imenovateljima.

2. Pregled dosadašnjih istraživanja

Pregled dosadašnjih toponomastičkih istraživanja uobičajeno počinje radom o povijesti Dvigrada *Due Castelli: Notizie storiche* Bernarda Schiavuzzija, u kojemu je kratko poglavlje naslovljeno *Toponomastica di alcune contrade contenenti allusioni ad antichi abitanti e dimore* (Schiavuzzi 1919: 117–118). Autor je, čini se, slučajnim odabirom popisao 32 toponima te uza svaki (osim jednoga) dao kratak komentar o njegovoj mogućoj etimologiji.

Da je i prije Schiavuzzija bilo pokušaja tumačenja postanka toponima ovoga kraja, svjedoči rukopis iz 1774. godine (naknadno dopunjen 1815.), koji se čuva u župnome arhivu u Kanfanaru, naslovljen *Monumenta Capituli Ecclesiae Collegiatae S. Sophiae Duorum Castrorum ab anno 983. – 1815* (dalje MC).² Na početku rukopisa zapisano je da mjesto zvano *Dva Grada* svoje ime najvjerojatnije duge dvjema utvrđama podignutima na vrhovima dvaju brežuljaka – koji su tako blizu da izgledaju spojeni – smještenih na južnoj strani unutar duge udoline zване *Draga*, okružene vrlo visokim brdima.³

U radu *Toponomastica del Canal di Leme* Giannandrea Gravisi (1939–1940) daje pregled toponimije Limskoga zaljeva sustavno pristupajući dotadašnjim izvorima. Za neke toponime donosi prijašnja tumačenja, a za neke nudi svoja rješenja. Radu prilaže iscrpan bibliografski i kartografski popis toponima te kazalo kronološki poredanih izvora koji sadržavaju toponime referencata u Limskome zaljevu i oko njega slijedeći Kandlerov *Istarski diplomatski kodeks* (dalje CDI). Autor je toponime u popisu razvrstao geografski na četiri skupine: obalne i one u zaleđu, a svaku od tih skupina dalje podijelio na sjeverne i južne.

Just Ivetač (1982) u knjizi *Istarski toponimi* navodi petnaest toponima, od čega većinu čine imena dijelova Kanfanara, a ostalo su imena obližnjih njiva i šuma.

Klara Buršić-Matijašić (2016) istražila je i, po uzoru na Šimunovićev prikaz bužetske toponimije (Šimunović 1992), klasificirala nešto više od 40 imena gradina na području današnje općine Kanfanar. Autorica zaključuje da su toponimi proučenoga korpusa u većini slučajeva motivirani geomorfološkim značajkama ime-

---

Juričić (1991: 103–110), Ritoša (1998: 125–133), Juroš-Monfardin (2001: 155–165), Levak (2007: 305–314), Bertoša (2007: 19–31). Razne društveno-povijesne teme vezane uz Kanfanarštinu obrađene su u zborniku *Kanfanar i Kanfanarština* (Bratulić (ur.) 1998) te u *Dvegrajskome zborniku*.

² Detaljnije o rukopisu v. Matan (2013: 516–518).

³ MC, fol. 1: »Dal Diploma di Ottone secondo Imperatore veniamo a rilevare, che prima del Decimo Secolo esisteva il luogo chiamato Due castelli, **quale verisimilmente prese la sua denominazione da due Castelli orti sopra la Cima di due Colline** quasi assieme unite, e l'una poco disgiunta dall'altra, situate alla parte australe nell'interno d'una lunga Valle contorniata da altissimi Monti chiamata la Draga, in distanza di sei miglia dalla Riva, o sia Porto del Lemo.«

novanoga referenta, da je manji broj toponima motiviran hagonimima te da se u toponimskim likovima prepoznaje i hrvatski i romanski jezični sloj. Za znatan broj toponima konstatira da im etimologija dosad nije objašnjena.

Drugi će se radovi, koji se dotiču samo pojedinih toponima Dvegrajštine i Kanfanarštine, spomenuti u onome dijelu rada gdje se o tim toponimima govori.

3. Cilj rada i izvori toponimijske građe

Cilj je ovoga rada kritički razmotriti rezultate dosadašnjih istraživanja dvegrajske i kanfanarske toponimije te pokušati rasvijetliti etimologiju nekih toponima koji dosad nisu bili predmetom etimološkoga proučavanja ili su etimološka tumačenja nepouzdana.

Toponimijske potvrde crpli smo iz dosadašnjih radova koji su plod istraživanja dvegrajske i kanfanarske toponimije te iz drugih dostupnih nam izvora. Osobito vrijedan izvor toponimijske građe jesu elaborati Franciskanskoga katastra, digitalizirani i mrežno dostupni.⁴ Služili smo se i povijesnim dokumentima: uz već navedeni još neobjavljeni rukopis MC-a, važan su izvor toponimijske građe *Dvi-gradski statut* (dalje: DS) i razni dokumenti sadržani u Kandlerovu CDI-ju.⁵

Napomenimo da se na Kanfanarštini govori jugozapadnim istarskim dijalektom (Pliško 2009).

U dijelu rada koji slijedi upotrebljavat ćemo ove kratice za nazive jezika:

alb.	albanski	pit.	praitalski
bsl.	baltoslavenski	polj.	poljski
bug.	bugarski	psl.	praslavenski
grč.	grčki	rom.	romanski
hebr.	hebrejski	rus.	ruski
hist.	histarski	srp.	srpski
hrv.	hrvatski	steng.	staroengleski
ie.	indoeuropski	stisl.	staroislandski
ilir.	ilirski	stprus.	staropruski
lat.	latinski	strus.	staroruski

---

⁴ V. Franciskanski katastar u popisu literature. Također su zanimljivi elaborati u arhivu Područnoga ureda za katastar u Rovinju, izrađeni prema originalima koji se čuvaju u Trstu.

⁵ Upozoravam da pri korištenju CDI-ja valja biti prilično oprezan (usp. Matan 2013) te da je podatke iz toga izvora potrebno kritički preuzimati, što mnogi stručnjaci i znanstvenici ne čine. Ovdje bih dodao da se i u Schiavuzzijevu i u Gravisijevu radu vidi njihova jasna sklonost „romanstvu” na području Dvegrajštine i Kanfanarštine. S druge strane, Šimunović (1992: 54; 2005: 72) pokazao je da na Dvegrajštini slavenstvo ima duboke korijene.

latv.	latvijski	stsas.	starosaski
lit.	litavski	stsl.	staroslavenski
panslav.	općeslavenski	stvnj.	starovisokonjemački
pgerm.	pragermanski	tal.	talijanski

4. Toponimi Kanfanarštine⁶

4.1. Barat

Barat – Baratto

(Barät)

Barat je jedini od 22 ojkonima današnje Kanfanarštine koji sigurno nije antroponimnoga postanja.⁷ Pučkom etimologijom dovodi se u vezu s glagolom *baratati*, te ga se (oslanjanjem na tal. *baratto* ‘trampa, razmjena’) tumači kao ‘mjesto gdje se obavljala trampa ili razmjena’. Takvo tumačenje nalazimo u radu Klare Buršić-Matijašić (2016: 26). No, autorica upozorava i na drugo moguće tumačenje polazeći od značenja riječi *barat* ‘most ispred mlinskoga kola’ u Klaićevu rječniku.

U Skokovu etimološkome rječniku stoji: »**bàrat** m (hrv.-kajk., Belostenec) ‘commercium’. Postverbal od *baratati*, -am impf. (Vuk, Perast, 16. v.) = *baratät*, -am (ŽK, slov.) ‘trgovati’. Apstraktum na -ija *baratija* f (ŽK) ‘trgovanje’. Radna imenica na -arius > tal.-iere: *barätijēr*, gen. -éra (17. v.) ‘igrač’. Od tal. *baratto*, *barattare*, *barattiere* ‘id.’...« (ERHSJ I: 110–111). Uz navedeno značenje, čini se da je riječ svojevrsna *vox media* u značenju ‘prevariti’⁸, što se i potvrđuje u izvedenicama. Prema tome, *Barat* bi bio romanski toponim izveden izravno iz apelativa, bez ikakvih jezičnih mijena (!) ili pak neka slavenska varijanta preuzeta iz romanskoga, također bez ikakvih jezičnih mijena. S obzirom na to da nema drugih sličnih potvrda, takvo objašnjenje nije održivo. Prihvati li se drugo tumačenje, očekivano bi ime naselja bilo *Baratištak, **Barat(ov)ac*, odnosno u rom. verziji *Baraterija ili slično (usp. Šimunović 2005: 96, 102, 168). K tomu, za *baratto* i *barattaria* nalazimo potvrde i u latinskome od 13. stoljeća: »BARATUM, Italis Baratto, Permutatio, unde *Barattare*, *Cambiar una cosa ad un'altra*, *permutare*, Hispanis *Baratar*, Vasconibus *Barataze*. Charta ann. 1247. in Regesto Comitum Tolosae fol. 48; Alia ann. 1235. ibid. etc.«; »BARATTARIA, f. 1 Locus, ubi merces fraudis sus-

---

⁶ Ispod naslova poglavlja (koje je jedan od obrađivanih toponima) nižu se (pisani masnim slovima) u izvorima potvrđeni toponimski likovi, a u novome retku donose se izgovorni lik(ovi) toga toponima.

⁷ Za *Kanfanar* to je vrlo vjerojatno, dok se za *Jural* to ne može sa sigurnošću tvrditi.

⁸ »Ma in antico si usò anche per Fraudare, Ingannare, mostrando in apparenza o in parole una cosa per un'altra.« (v. VELI). Čini mi se da bi se to lijepo moglo parafrazirati hrvatskim frazedom *proda(va)ti muda pod bubrege*.

pectae, aut permutandae reponuntur, vel Mensa nummularia. Inquisit. ann. 1371. 2; Permutatio, Gall. Echange, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 201.« (DuCange, s. v. baratium, barattaria). Sve u svemu, previše je praznina da bi predložena rješenja bila bar koliko-toliko pouzdana.

Da pitanje etimologije nije jednostavno, vidi se i po Vinjinu navodu: »Duž čitave obale postoji znatna skupina leksema sa *bar-* kod kojih je došlo: 1) do formalnog preklapanja oblika raznorodnog postanja, 2) do postupne semant. diversifikacije koja onemogućava njihovo logično podvođenje pod isto geslo, 3) do neobičnog mijenjanja rekcije koje uvjetuje i novi semantizam. Granice između tri skupine promjena nisu nepropusne, pa neki leksemi pokazuju prijelaz iz jedne skupine u drugu. Semantički se ti likovi usredotočuju oko tri značenjska stožera: A) 'riba i njezino ponašanje', B) 'varati', C) 'mijenjati', a sve uz prisutne prijelaze A) ← B), B) ↔ C)« (Vinja 1998: 39–40). Jasno je da značenje A) *barāti* '(pre)plašiti ribu' i dr. nema veze s ojkonomom *Barat*. Za B) Vinja tumači: »Sem 'prevariti' nalazimo u *barat* 'navesti na tanak led' i u *obarat se* 'nasjesti', pa ti leksemi lako ulaze u sustav jednog *barat* 'prevariti', koji je neprijepornog mlet. podrijetla, tj. preuzet je iz ven. *barar* 'far frodi e inganni' (Boerio 62). C) U igru sustavā forme i sadržaja ulazi i treći semantizam, 'mijenjati', 'trampiti', ali taj je sem usko povezan sa semom 'varati, prevariti' i nije ih uvijek lako odijeliti« (Vinja 1998: 40). Po Vinjinu mišljenju: »za B) je izvor u ven. *barar* od *baro* 'varalica' nepoznata postanja (DEI 443; DELI 117), dok za C) *bàrat* 'trampa' izvor valja tražiti u tal. obitelji *baratto* 'permuta anche con frode', *barattare* 'permutare' i 'truffare', *barattiere* 'truffatore', *baratteria* 'frode', čemu odgovara ven. *barato*, *baratare...* (Boerio 62). Ta je riječ preuzeta iz st. provansalskoga *barata* 'trgovina', 'varanje'. Do te su točke romanisti suglasni, no, o dubljoj etimologiji, tj. o postanju st. prov. i st. franc. riječi, mišljenja se razilaze« (Vinja 1998: 39–40). U skladu s time, protumači li se postanak toponima *Barat* bilo kao Vinjino B) ili C), opet se vraćamo na poteškoće navedene u prethodnome odlomku.

U nastavku predlažem tumačenje koje pokazuje da je *Barat* toponim slavenškoga postanja. Prema usmenome kazivanju Mladena Sošića, stanovnika sela Brajkovići kraj Kanfanara, *barat* znači 'ograđeno mjesto na kojemu su se čuvala ili držale ovce'. Kazivač navodi da u Istri ima više istoizraznih toponima motiviranih tom riječju.⁹ Skok u svojem rječniku ima natuknicu *baran* ovako objašnjenu: »**baran** m 'ovan' (u J. S. Reljkovića), odatle deminutiv *barànak* (Budinić), možda i hipokoristik *bàra* 'ime kozi krmači' i uzvik *bār*, koji se kaže ovcu u Hercegovini da mirno stoji. U Dalmaciji (Pavlinović) zabilježen je pridjev *bàrast* za ovcu koja je bijela i crna oko vrata, ali tu je vjerojatnija veza sa *bàrzast* (v.). Belostenec je zabilježio *boran* kao dalmatinsku riječ u značenju 'aries ad diruendos

⁹ Od tih toponima samo je *Barat* ojkonom (ime naselja kraj Višnjana), a ostala su imena vjerojatno mikrotoponimi.

muros', dakle kao ratno oružje. Tu je *a > o* kao u staroruskom. U antroponimiji i toponimiji postoji *Baran*, *Borani*, *Baranović*, ali to može biti hipokoristik od *Báro*, a ovo je opet hipokoristik od *Bartholomeus*. U drugim južnoslav. jezicima nema potvrda, dok je u sjevernim slav. jezicima riječ općenita (...). Riječ je svakako predie., ali upor. i nperz. *barra* 'jagnje' (*varnak, pehl. *varak* 'ovan')« (ERHSJ I: 110). U ERHJ-u (1: 43) nešto je jednostavnije i jasnije protumačena etimologija imenice *baran*: »*bàran* (...) 'ovan' (...) Postalo od psl. *baranъ (rus. *барáн*, polj. *baran*). Dublja je etimologija nejasna, no vjerojatno je riječ o turkijskoj posuđenici, usp. kazaški *beren* 'janje'. Riječ je u psl. mogla biti posuđena iz bulgarskoga ili avarskoga. Postoji i mišljenje da je riječ posuđena iz predindoeuropskoga supstrata, usp. i alb. *berr* 'ovca', engad. *bar* 'ovca, ovan'.«

Oslanjajući se na usmeno kazivanje Mladena Sošića te uzimajući u obzir tumačenje etimologije riječi *baran* u etimološkim rječnicima hrvatskoga jezika, smatramo da bi se ojkonomu *Barat* moglo pripisati slavensko jezično podrijetlo. Riječ je o ojkonomu koji je nastao onimizacijom apelativa *barat* 'ograđeno mjesto na kojemu su se čuvala ili držale ovce'. Dakle, apelativ je *barat* bez formalnih preinaka prešao iz apelativnoga u onimijsko polje (Šimunović 2005: 167–168). Time je objašnjeno nepostojanje jezičnih mijena u odnosu na polazni (slavenski) apelativ, što je nedostatak pri pretpostavljenoj romanskoj etimologiji.

4.2. Dvigrad

Duo Castra / Duo Castella – Dъvagrada / Dъva Grada – Duecastelli/Docastelli – Dva Grada / Stari Grad – Dvograd/Dvigrad

(Dvā Grāda / Stāri Grād / Dvigrad)

Dvigrad se sastojao od dviju utvrda po kojima je i dobio ime (usp. Levak 2007: 310). To je ime kroz povijest, kao što se vidi u retku ispod naslova poglavlja, potvrđeno u više latinskih, talijanskih i hrvatskih inačica.

Talijanske su inačice (*Duecastelli/Docastelli*) jasne i ne zahtijevaju posebno tumačenje.

Što se tiče latinskih inačica (*Duo Castra / Duo Castella*), valjalo bi malo precizirati njihov postanak. Uzme li se u obzir takozvana Otonova povlastica iz 983., tada bi stariji lik bio *Duo Castella*. Kratkim pregledom baze isprava sadržanih u CDI-ju uočava se da je taj lik znatno češći, dok se lik *Duo Castra* pojavljuje samo desetak puta. S druge pak strane, u Dvigradskome statutu nijednom ne nalazimo *Duo Castella* – tu se pojavljuje ili *Duo Castra* ili pak, dvostruko češće, samo *Castrum*. Budući da je Dvigradski statut (DS) najstariji izvor, *Duo Castra* jest prvotno latinsko ime. Slijedi zatim, sasvim očekivano, *Castrum*, što bi se na hrvatski moglo (iako ne *ad litteram*) prevesti kao *Grad*.

Hrvatsko je ime *Dьvagrada / Dьva Grada*, potvrđeno u Istarskome razvođu¹⁰. Prema Ritoši (1998: 125), tako ga je zabilježio i Franjo Glavinić. Poslije Drugoga svjetskog rata Marušić (1964, 1971) piše *Dvograd*, a potom i *Dvigrad* (Marušić 1974; 1978), kao i Bertoša (1969). Ritoša navodi da se nakon Drugoga svjetskog rata spominje *Dvograd*, a da se zatim ustalilo ime »*Dvigrad*, kako ga zove i mjesno stanovništvo, dok ga Kanfanarci zovu *Stari grad*« (Ritoša 1998: 125).¹¹ Bertoša ukazuje na to da ime *Stari Grad* potječe od stanovništva koje se doselilo u novome vijeku u sela oko Drage, a tim je imenom »zvalo ruševine Dvigrada-Monkaštela« (Bertoša 1995: 648). Valja reći da ga *Starim Gradom* nisu nazivali samo Kanfanarci, nego je to ime, po svemu sudeći, bilo općeprihvaćeno. S obzirom na to da je riječ o ruševnome zdanju, motivacija za ime *Stari Grad* vrlo je jasna. Današnje je ime *Dvigrad* Levak (2007: 311) komentirao ovako: »Noviji hrvatski naziv Dvigrad odraz je zaborava postojanja Kaštela Parentina (kao kaštela parnjaka) kod stanovništva okolice, zbog čega je naziv prešao u jedninu.«¹²

U poslijeratnome se razdoblju pojavljuje novotvorenica *Dvograd*, a potom *Dvigrad*. *Dvograd* je pravilno tvorena složenica s brojevnim osnovom u prvome dijelu. Uzme li se u obzir društveno-politička situacija nastala pripojenjem Istre matici zemlji, mogla bi se (Marušićeva?) novotvorenica *Dvograd* lako protumačiti kao politički motivirana, iako, pokazat će se, nije bila baš najsretnije rješenje, pa se pojavila druga novotvorenica *Dvigrad*. Nije jasno zašto je i kako *Dvograd* zamijenjen *Dvigradom*¹³ na prijelazu iz sedamdesetih u osamdesete godine prošloga stoljeća.¹⁴ U razgovoru s Antonom Medenom, stanovnikom Kanfanara, doznali smo da je dva-tri puta čuo da je Marija Franinović iz Kanfanara to mjesto nazvala *Dvi Grade* – dakle, u ženskome rodu. Shodno tomu moglo bi se pretpostaviti da je ime *Dvigrad* tvoreno po takvoj „feminiziranoj” inačici. S obzirom na potvrde, s jezične je strane uvođenje imena *Dvigrad* apsurdno, a riječ je vjerojatno o režiranoj onomatotezi¹⁵.

Danas je ime *Dvigrad* općeprihvaćeno, a dvije se utvrde (po kojima je dobio ime) danas zovu *Monkaštel* i *Kaštel Parentin*. I dok je *Monkaštel* (*Mons Cas-*

¹⁰ V. IR (1992: 20b, 23, 26b, 29, 33, 33b). Doduše, u svim je navedenim primjerima taj toponim u genitivu »(z) Dvejgradu«, a uza nj se pojavljuje etnik *Dvegrajci* te ktetik *dvegrajski*.

¹¹ Ritoša se ovdje malo nespretno izrazio, misleći na stanovnike okolnih naselja osim Kanfanara.

¹² Levak se oslanja na Bertošu (1995: 648). Usp. i Bertoša (2007: 29).

¹³ Nedavno sam dobio i neslužbenu informaciju da je *Dvigrad* nastao kao svojevrstan odgovor na *Dvograd*. Detalje o tome vjerojatno nikad nećemo doznati.

¹⁴ *Dvigrad* (David i Kolar 1983: 37), *Dvograd* (*Dvigrad*) (David i Kolar 1983: 90); *Dvigrad* (Margetić 1983: 81).

¹⁵ Onomatoteza – od grč. ὄνομα + ἠΐσις, ovdje jednostavno „nadijevanje imena”; inače tehnički termin koji označava nadijevanje imena u trenutku kad se kultura s usmene predaje počinje koristiti i pismenom, v. Svenbro (1993: 65).

tellum, Monte Castel, Moncastel), sazdan na prapovijesnim i antičkim temeljima, bio kontinuirano nastanjen sve do početka 17. stoljeća, *Kaštel Parentin*, nastao na susjednome brežuljku najkasnije u 5. stoljeću, još je u srednjemu vijeku bio napušten i o njemu se malo zna (Levak 2007: 310). Dodajem ovdje da se *Duo Castella, Castrum Parentinum* i *Mons Castellum* prvi put spominju u jednoj ispravi iz 1211. godine (CDI II: 212), koju i sam Kandler drži krivotvorinom kompiliranom iz nekoliko starijih predložaka. Autor smatra da je *Mons Castellum* današnji *Sveti Martin*, a *Castrum Parentinum* neki posjed na rubu, možda prema Svetome Lovreču (Kandler 1875: 390). *Parentin* je ime dobio najvjerojatnije zaslugom nekoga porečkog biskupa. Ne zna se je li koji porečki biskup tu utvrdu dao osnovati ili je došao u posjed već gotovu objektu. Nije isključeno da je utvrda parnjak služila za stjecanje ili širenje njegovih prava, a kad su ona ostvarena, *Parentin* je postao neisplativ i propao. Po svemu sudeći, ime *Mons Castellum*, kao i *Monte Castel / Moncastel*, novijega je postanka, a iz DS-a je čitljivo da je u staro doba samim stanovnicima *Monkaštel* bio zapravo – *Castrum*.

4.3. Jural

Royal – Jural – Roial¹⁶

(Juràl)

Klara Buršić-Matijašić o imenu *Jural* piše sljedeće: »**Jural** < Ruial, Rugial, Roial - **Zidine** – „hrvatsko stanovništvo ovoga kraja naziva ostatke ove stare utvrde zidinama”« (Buršić-Matijašić 2016: 23), a tvrdnju potkrepljuje citatom iz Gravisija (1939–1940: 221). Na navedenome mjestu u Gravisijevu radu, međutim, nalazimo: »...effettivamente ad or. ed occ. del' abitato, fra i cespugli, si scorgono dei muri in rovina, chiamati dagli slavi *zidine* (*murazzi*)«. Autorica, citirajući Bertošu, nastavlja da je moguće da je riječ o »ostacima starih zidova, ostacima prapovijesnih naselja, ali i ostacima skloništa, pastirskih kućica. Moguće da su to možda ona mnogobrojna naselja koja su niknula u srednjem vijeku, nastupom relativno mirnog razdoblja kada mještani napuštaju utvrđene centre poput Dvigrada i Parentina (Bertoša 1969: 161–176)« (Buršić-Matijašić 2016: 23). Navodi tako: »Na katastarskoj mapi iz 1879., Comune di Canfanaro, F. 12 e 13, scala 1:2880: *Zidine*. Jedne *Zidine* su i na mapi br. 9 (Comune di Canfanaro - F. 9), br. 10 (Comune di Canfanaro - F. 10)« (Buršić-Matijašić 2016: 23).

Rekao bih da je lokalno stanovništvo vjerojatno zidinama zvalo obližnje povijesne ostatke, a ne samo naselje. Na karti Franciskanskoga katastra (1879: fol. IX, s. 10) nalazim *Zidine*, no one su u blizini Kanfanara i svakako nisu ni *Jural* ni ime nekoga obližnjeg referenta.

---

¹⁶ Uz zapise imena – *Royal, Jural, Roial* – u mapi iz 1820. nalazim još *Rujal* (Franciskanski katastar 1820: fol. IX, s. 9).

U De Franceschijevu djelu *L'Istria: note storiche* čitamo da je rašporski kape-tan Andrea Contarini 12. prosinca 1622. godine dao investituru nad gotovo de- vet stotina neobrađenih njiva na području Jurala nekome Grku po imenu Ioannis Pappas i nekolicini obitelji koje je on sa sobom bio doveo (De Franceschi 1879: 366).¹⁷ Prema pučkoj etimologiji *Jural* je 'kraljevsko selo' ili 'selo koje su naseli- li kakvi kraljevi podanici'. Pritom se spominje da su doseljenici bili pravoslavci, koji su zadržali osobit oblik prava i obveza.¹⁸ Dosad najstarija povijesna potvrda, ona rukopisna s kraja 15. st., jest *Royal* (MP: fol. 13v–14r). Dakle, *Jural* je zabilje- žen kao *Royal* najmanje stotinu godina prije doseljenja grčkih pravoslavnih obi- telji na čelu s Ioannisom Pappasom.

Predlažući etimologiju »Roial, Rujal, Rugial – Villa reale«, to jest razvoj *Royal* > *Jural*, Schiavuzzi (1915: 118) zapravo objašnjava hrvatski lik, dok semantizam romanskoga ipak ostaje nepotpun. Postavlja se pitanje kakve veze mjesto ima s nekim kraljem ili čime kraljevskim. Ovdje bih skrenuo pozornost na mogućnost da je metateza jednako mogla djelovati i u suprotnome smjeru, to jest: *Jural* > *Royal*. Naime, s obzirom na starost toponima (a on prema potvrdama spada među najstarije s Dvegrajštine), nema zapreke za njegovo romansko podrijetlo, štovi- še, ono bi se i očekivalo (ako nije predrimsko ili latinsko). S druge strane, hrvat- stvo (slavenstvo) na tome je području vrlo staro iako možda nedovoljno dokaza- no ili istaknuto.¹⁹ S obzirom na to, predlažem da se pretpostavi metateza *Jural* > *Royal*. Osim navedenoga, potvrdu za vjerojatno slavensko podrijetlo toponima *Jural* nalazim i u obližnjemu toponimu *Margarištak*, tvorenu od imena *Margari- ta* (sv. Margariti posvećena je obližnja crkva) i hrvatskoga sufiksa *-štak*.²⁰ Mjesto se nalazi sjeveroistočno od crkve, za koju Šonje (1982: 137–138) navodi da je ro- manička s kraja 12. stoljeća, dok ju Bartolić i Grah (1999: 83) datiraju u 1697. go- dinu. Meden (2011: 65) smatra da je prethodna, vjerojatno oronula crkva, obnov- ljena nakon spomenute repopulacije iz 1622. Crkva sv. Margarite navodi se u po- pisu crkava Dvaju Gradova u Katalogu svih postojećih crkava porečke biskupije, koji je sastavio biskup Ioannes Lombardus 1391. godine.²¹

¹⁷ De Franceschi ga navodi kao »il greco Pappà Giovanni«.

¹⁸ Prema usmenome kazivanju Antona Medena iz Kanfanara. Ako nije drugačije navedeno, primjeri su pučke etimologije dobiveni od gospodina Medena, komu i ovom prilikom srdačno za- hvaljujem.

¹⁹ Za potvrde v. npr. IR (1992: 20b, 23, 26b, 29, 33, 33b) i Šimunović (2005: 73).

²⁰ Nisam siguran treba li, ako se slijede Skračićeva određenja (Skračić 2011: 117–118), toponim odrediti kao hagonim 'osobita vrsta ojkonima kojemu je u sadržaju ime svetca ili svetece, titu- lara naselja, grada ili nekoga sakralnog objekta' ili hieronim 'toponim iz religiozne paradigme, koji nije ime svetca ili božanstva, poput: Crkva/Crikva, Grobišće/Cimatorij/Kapošanat (...) Križ. Oltar'. Praktičnosti radi, prihvaćam podjelu na hagonime i hieronime iako nisam uvjeren da je grč. *ἱερός* prikladan u tome značenju. O hrvatskoj onomastičkoj terminologiji povezanoj s imenima svetaca v. Čilaš Šimpraga (2019: 39–51).

²¹ Katalog je dostupan u obliku rukopisa u petoj knjizi porečkih biskupskih prava, odnosno u

Budući da se najstariji zapis današnjega imena Jural nalazi u rukopisu porečkih knjiga biskupskih prava, koje (kada je riječ o nekim podacima) valja uzeti s oprezom²², mislim da je ovdje slučaj o hrvatskome (slavenskome) toponimu *Jural*, nastalu od imena *Jarila*. Imenski lik *Jural* metatezom postaje romanski u svojoj latinskoj inačici *Royal*, što je semantički vrlo zgodno s pozicije funkcije porečkih biskupa, koji se pozivaju na svoja prava, između ostaloga i na osnovi nekih starih kraljevskih darovnica s početka 10. stoljeća, a ime *Royal* moglo im je poslužiti kao valjan argument za to.²³

O odnosima *Jarila/Jaryla* i *Morane*, o staroj vjeri i kršćanskome kontekstu, pisao je Katičić (2010, 2011, 2017). Uzgred rečeno, uz Jural, južno od naselja Brajkovići (45.10 N, 13.76 E), nalazim i brežuljak *Jûrovac*²⁴, a u blizini su također brežuljci *Mumü*, otprilike podjednake visine kao *Jurovac*, te nešto viši (oko 200 m) *Monpèter* sjeveroistočno, odnosno *Momarìn* jugozapadno. U podnožju je *Jurovca* s južne strane lokva *Rèbica*.

4.4. Kanfanar

Canfanarium – Kanfanar – Canfanaro

(Kanfanâr)

Pokušaji dosadašnjih tumačenja značenja imena Kanfanara ne izlaze iz okvira pučke etimologije, koja je u ovome slučaju proliferativna i nudi čak tri jezika kao moguća ishodišta: hebrejski, langobardski i latinski. Na vezu s hebrejskom riječi *kafarnaum*, što bi trebalo biti ‘selo na brdu ili uzvisini’, ne treba trošiti prostor, osim napomene da vjerojatno svoje temelje ima u Frauerovu radu *L’Istria semitica* (Frauer 1887: 351–354), gdje se autor služio metodom *a similibus*. U tome se radu hebrejsko podrijetlo pripisuje Puli, Brijunima, Pazinu, Vižinadi, Kopru, Maklavunu i dr., no Kanfanar se ne spominje. Što se tiče mogućnosti izvora u nekoj langobardskoj riječi, kao ideja jest moguće, no o tome ne znamo ništa. Uvjerljivije je tumačenje da je ime latinskoga podrijetla. Prema tome tumačenju ime je nastalo od lat. **confinarium* ‘granica’, što je potom pohrvaćeno u *Kanfanar*. Takvo se tumačenje oslanja na smještaj naselja na samoj granici Mletaka i Habsburga. Ja-

---

prijepisu MC (fol. 33).

²² Filološka analiza nekih najstarijih očuvanih prijepisa darovnica u porečkome rukopisu potvrđuje neke historiografske sumnje u njihovu autentičnost. Iz tekstova su vidljivija nastojanja porečkih biskupa da dobiju upravu nad određenim područjima, a povijesno je potvrđeno upravo suprotno. Više o tome v. u Matan (2013: 535–536).

²³ Ne bih u tome slučaju isključio ni potporu u jednoj drugoj pučkoj etimologiji – riječ je o mitu o Argonautima i njihovu prolasku kroz Istru. Reciklažom se *Royal* dobro uklapa u semantizam zlatnoga runa (tj. zlata kao jednoga od kraljevskih obilježja), a zanesenjaci zamišljaju kako je upravo i Limskom dragom koraćao Jazon prije puno vremena.

²⁴ *Jurovac* je u Franciskanskome katastru (1877: fol. VII, s. 8) zapisan kao *Jurjovac*.

san je nastanak hrvatskoga i talijanskoga imena (*Kanfanar/Canfanaro*), koja su talijanizirana odnosno pohrvaćena inačica lat. **Canfanarium*²⁵, no to nije slučaj upravo kod latinskoga imena.

Kanfanar se, navodno, prvi put spominje u dokumentu iz 1096. godine, prema kojemu akvilejski patrijarh daje svojemu gastaldu u koncesiju područje imena *Montesellum*²⁶ te luku u Limu s crkvom sv. Lovre. Tekst isprave donosi Schiavuzzi (1919: 88–89, bilj. 6) pozivajući se na Kandlera i Joppija. Schiavuzzi ispravu nije prenio *ad litteram*.²⁷ Dok se ne utvrdi njezina vjerodostojnost, s ispravom treba postupati vrlo oprezno.²⁸ Joppi ne komentira grafiju *Cafanario*, a uvjerava da je sve točno prepisao.

Najstarija potvrda imena ovoga naselja na zemljopisnoj karti jest *Canfanora* (Salmon 1753), što bi bilo talijansko ime. Pretpostavit ću da je posrijedi *lapsus typi*, kao i kod Joppija. Poslije slijedi zapis tal. inačice – *Canfanaro* – u mapama Franciskanskoga katastra (1820: fol. I, s. 1 i 2; fol. III, s. 4). Tako da najstariju zasad pouzdanu potvrdu nalazim u spomenutom rukopisu MC: talijanski *Canfanaro*, latinski *Canfanarium (*Canfanarii*). Kratko ću priopćiti što sam uspio pronaći vezano uz latinski pridjev *confin(i)arius*: »**confinarius, -i, m.** – Grenzsoldat

²⁵ Pišem ga ovdje sa zvjezdicom jer je u biti potvrđen kao *Canfanarii*, v. MC (fol. 45).

²⁶ Schiavuzzi (1919: 89) kaže: »Non è noto il sito ove stesse *Montesello*.« Pretpostavljam da bi mogla biti riječ o Muntizani (Žbandaj). Očito od lat. *montisellus*, -ī, m.

²⁷ Nalazim sedam razlika – od zadiranja u interpunkciju, preko morfosintakse do izostavljanja jedne riječi. Evo Joppijeva teksta *in extenso*: »Il chiarissimo Dr. Vincenzo Joppi ci partecipa da Udine il seguente documentino, con le osservazioni aggiunte: 1096. 8 Maggio. Canfanaro. Il patriarca d'Aquileja Wodorlico I concede al suo Gastaldo di Due Castelli il luogo di Montesello ed il Porto di Lemme. Nei Memoriali o Regesti di atti antichi, raccolti dal notajo udinese Antonio Bellone nella prima metà del secolo XVI, che si conservano nella civica biblioteca di Udine, alla pag. 2 del vol. III leggesi quanto segue:

Anno millesimo nonagesimo sexto. die VIII intrante maio. indictione V fideliter regnante rege nostro H[enrico]. Anno imperii eius IX. Nutu Eterni Dei .... D. Worlicus Patriarcha concessit de voluntate et consensu D. Wolfradi Comitiss suo advocatori domino Vedello Gastaldioni de duobus Castellis nomine Communis et Castell. (*sic*) in primis Montesellum cruce usque: item Portum maris qui dicitur Lemo usque ad columnam cum Ecclesia sancti Laurentii. Actum in Cafanario iuxta castellarium de Fontana manu Dominici notarii.

Il Bellone nota di aver trovato quest'atto nelle carte lasciate dal canonico udinese Aretuso di Villalta, di lui contemporaneo. Non si conosce la sorte dell'archivio di questo Canonico e del prezioso documento non resta che il magro regesto da me trascritto. Prima di ogni cosa dirò, che questo diploma pecca nel numero dell'indizione, poichè nel 1096 non correva la quinta ma la quarta, e negli anni dell'Impero di Enrico IV che invero nel detto millesimo erano dodici e non otto come si trova scritto nell'atto in discorso. ma queste differenze essendo comuni in quella remota età, per nulla infirmano l'autenticità della concessione patriarcale. Il Dr. Kandler ricordò imperfettamente ed inesattamente questo documento negli Annali del Litorale. Indicazioni, ecc. Trieste. Assicuro poi che l'atto fu trascritto come sta nel memoriale del Bellone. Io poi proporrei una correzione e si è che leggeri .... cum consensu D. Wolfradi Comitiss sui advocatoris domino Vedello etc.« (Joppi 1887: 459).

²⁸ Do ovoga trenutka, nažalost, nisam mogao provjeriti stanje u udinskome arhivu.

(?): TRACTATVS pacis 170 (1621) Capitanei et alij Officiales, Militesque, Confinarij, ac alij omnes.« (Ramminger, s. v. confinarius). *Confinarius* nalazim u Habledića u značenju 'krajišnik' (»Krainfchan *Confinarius*, -ij, m.; Kraina *Confinium*, -ij, n. *Fines*, -ium, m. *Limites*, -tum, m. *Termini*, -orum, m.« (Habledić 1670). Svakako valja istaknuti da se ni *Canfanarium, ni *Kanfanar* ni *Canfanaro* nika-ko ne mogu izvesti od *confinarius*, *confinarium, *confinium*, osim ako nije riječ o nekoj predrimskoj, germanskoj (?) ili riječi iz nekoga trećeg jezika u latiniziranoj inačici, što se opet svodi na isto. Ako bi se izvor tražio u latinskoj, ili bolje reći u nekoj latiniziranoj riječi, to bi prije trebale biti riječi *confano* (*vexillum*), *confanonarius* (*vexillifer*) (DuCange) ili *campanarius/companarius*, *campanarium* (DMLBS). To pak otvara pitanje refleksije -f/-p-. Koliko god semantizam na neki način bio odgovarajući, što bi opet upućivalo na relativno kasno postanje (a područje je naseljeno još od prapovijesti), lat. *confin-* ne može dati *kanfan-* (doduše, protoničko -o- može se realizirati kao -a-, ali je -fan- tu desperatno). To bi značilo da se polazno *confinarium u jednome trenutku toliko promijenilo da je njegovo značenje govornicima postalo nejasno. Da nije tako, tj. da je ondašnjim Hrvatima termin *confinium* bio itekako proziran, svjedoči Istarski razvod, gdje nalazimo kao uobičajen apelativ *kunfin*. Slažem se da neku 'granicu' valja tražiti na tome području, no ne i na silu. Inzistira li se na 'granicu' ovdje, kao i kod Lima, tada bismo imali dva važna stara toponima koji se temelje na riječi u značenju 'granica' i činjenicu da je ona ondje vrlo važna upravo kao kakva međa još od najstarijih vremena. Ta se granica u toponimiji doista i nalazi, ali ne u imenu Kanfanara ni, kako ćemo vidjeti dalje, Linskoga zaljeva. Ona se ponajprije očituje u mikrotoponimima *Finida* na sjevernoj strani Drage (i na južnoj, unutar granica Općine Rovinj), a po svemu sudeći ne označuju nikakvu administrativnu i sl. granicu (među), već jednostavno liniju gdje počinje strmina Drage, odnosno kraj obradivoga tla i početak neobradive površine. Eventualno bi se 'granica' mogla pronaći u toponimu *Maklavun* (v. dalje).

Vezano uz ishodište imena *Kanfanar* mogu zaključiti jedino to da je riječ o predrimskome toponimu koji se očuvao u svojoj latinskoj, a potom hrvatskoj i talijanskoj inačici. Postoji mogućnost njegova ishodišta i u nekome drugom jeziku, ali o tome zasad možemo samo nagađati.

4.5. Lim

Laemus – Lemo – Lim

(L̃im)

Limski je zaljev za mjesno stanovništvo jednostavno *Lim*, na obavijesnim znakovima uz cestu on je *Limski kanal*, a tako se imenuje i u dijelu stručne literature. U svrhu turističke propagande zaljev je dobio ime *Lim fjord*. Potonjim dvama

imenima referent se imenuje neodgovarajuće sadržaju i ta se imena šire. *Lim* nije fjord, iako ima sličnosti s njim. Nije ni kanal – usporediti valja definiciju natuknice *kanali* u *Hrvatskoj enciklopediji*: »(...) **umjetni vodeni tokovi ili putovi**, najčešće se grade u iskopu, ali i na nasipu, akveduktu (...); obično su trapeznoga, a katkad i pravokutnog, ovalnog i dr. poprečnoga presjeka (...) Razlikuju se neplovni i plovni kanali.« *Lim* nije umjetni vodeni tok, već zaljev.

Gravisi ga imenuje *Canale di Leme* ili samo *il Canale* (Gravisi 1939–1940, *passim*) navodeći suvremenika E. C. Milana koji ga definira kao: »'il più bel fiordo italiano'« (Gravisi 1939–1940: 202). Na istome ga mjestu opisuje kao: »è un enorme solco, che si addentra per quasi 12 chil. nel Calcare cretaceo dell'Istria mediana«. Pretpostavljam da se u opisu oslanja na Pietra Coppia, kojega citira u bilješci: »Lemo è un gran canale piuttosto che fiume« (Gravisi 1939–1940: 202, bilj. 1). Na starim se zemljopisnim kartama uz ime *Lim* često pojavljuje i kratica *f./fl.*, a našao sam na jednome mjestu i nepokraćeno *fiume*. Na starijim kartama (Coppovoj iz 1575., Janssonijevoj iz 1650., Valvasora i Homanna iz 1681. (1762.), Santinija iz 1780., Vallea iz 1784.) stoji redom: »Lemo« (Kozličić 1995: 670), »Lemo f.« (Janssonius 1650), »Leme« (Valvasor i Homann (1681 [1762]), »Canale e Peschiere di Leme« (Santini 1780), »Vallone detto la Draga« (Valle 1784), »Canal di Leme« (Gravisi 1939–1940: 212–213).²⁹ K tomu još, na Camociovoj karti iz 1571. nalazim *C. de Lemo*, na Ptolemejevoj karti u izdanju braće Galignani iz 1596. *Leme, fiume*, na Mercatorovoj i Blaeuovoj karti iz 1630.³⁰ *Leme fl.*, a na Salmonovoj karti iz 1753. nalazim *Canal e Peschiere di Lemme, Bocca e Porto di Lemme*. Zanimljivo je da je na istoj karti Kanfanar zabilježen kao *Canfanora*, a od ostalih mjesta tu su *Due Castelli, S. Pedronilla, Fincovich, Braicovich, Mattecani, S. Martino*.³¹

Isprva je Gravisi suzdržan u tumačenju etimona. Nakon pregleda dotadašnjih tumačenja koje komentira (Gravisi 1939–1940: 203–204), daje svoje tumačenje. Prema njegovu se mišljenju mikrotoponim *Leme* počeo upotrebljavati za či-

²⁹ Gravisi je bio očito nezadovoljan jednom austro-ugarskom pomorskom kartom iz 1890., pa piše: »Pochi dati topon., (sic!) molti batimetrici; massima profondità verso lo sbocco del canale, m. 33; denota una spiccata tendenza germanizzatrice; sono tradotti anche termini generici, così che ne risultano dei toponimi strani e assurdi: Berg Moncalvo (Leme), Berg Moncastel (Parenzo), Eiland Conversada, Klippe Barbaran, Spitze Grossa, Hafen Rose... Solo il Cul di Leme è stato risparmiato!« (Gravisi 1939–1940: 213). Kao da zaboravlja što je napisao desetak stranica prije: »Anche la semplice gente del contado ci fornì delle informazioni, durante le nostre escursioni sui rupestri ma pur ameni colli che accompagnano il canale; là in alto però non si nota quella totalità di bei toponimi italiani che contraddistinguono la marina, facendo ormai la sua comparsa qualche voce slava« (Gravisi 1939–1940: 202).

³⁰ Čini se da je tu dosad najstarija kartografska potvrda krčme i konačišta na Limu, gdje se navodi *Hostaria*.

³¹ Više o kartografskim podatcima v. Kozličić (1995: 65–69, 120–130, 212–213, 321). Čini se da je Salmonova karta najstarija kartografska potvrda za današnje Brajkoviće i Matuhance, dok *Fincovich* po svojem mjestu na karti odgovara današnjim Pilkovićima.

tav zaljev: »Leme - minuscolo casale, che, in certo qual modo, dà il nome al Canale; ... due trattorie con alloggio.« (Gravisi 1939–1940: 215). Na koncu navodi sljedeće imenske likove: »Canalis Laimi, Lacus Laymis, Laqueus de Lemo, Laqueus de Emos, Laimis, Laemus, Lemus, Emo, Lemme, Leme.« (Gravisi 1939–1940: 216).

Coppo, kao i drugi onodobni autori, ime povezuje s mitom o Argonautima, Grcima koji su došli s Jazonom te nazvali i današnju Mirnu i današnji Lim *Emo* prema istoimenoj gori u Grčkoj (Coppo 1540 [1830]: 383–384).

Kandler kao najstarije zapise navodi *Laime* i *Layme*: »Laima significa propriamente valle aquaria, in opposizione di valle secca, e tali sono veramente i due canali del Leme e del Quietto, mentre la Draga è valle secca. Lama nel dialetto dei Dignanesi che ha base latina, ed è antica, vale *Laguna*, come vale anche in buona lingua latina« (Kandler 1875: 22). Smatra također da je to bilo ime i za današnju Mirnu, kojoj su (prema njegovu mišljenju) ime *Quietto* nadjenuli Mlečani, pa tako: »Ed è singolare che tal nome di Laima si desse anche al canale di Leme che lo conserva tuttodi, così che l'agro parentino stava fra due Laima« (Kandler 1875: 22). Gravisi (1939–1940: 204) dodaje: »Il termine greco λαιμήν e il lat. *lama* equivalgono appunto a stagno, lago, laguna; lo stesso nell'italiano; in Istria *lama* è usato tanto come termine comune che come toponimo.«

Benussi ime *Lim* izvodi iz lat. *limen*, *-inis*, n. jer je Lim bio granica između rimskih kolonija Poreča i Pule, a poslije i između dviju biskupija (Benussi 1897: 526). S time se slaže i Marchesetti, koji dodaje: »Corrisponde anche dal lato fisico al suo nome di Limen, donde deriva l'attuale nome di Leme« (Marchesetti 1903: 101).

Schiavuzzi se opredjeljuje za tumačenje *limes* > *Leme* (Schiavuzzi 1919: 85), a Gravisi (1939–1940: 204) dodaje da je: »*limen* - soglia, principio; *limes* - confine, termine« te navodi da su od *limen* poznati toponimi *Limana* (Belluno), *Limignano* (Piran) i možda *Lèmene* (Portogruaro), dok od *limes*, *-itis* izvodi »termine gen. istr. *limido* = sentiero (di confine) e forse Limido (prov. di Como)«. Navodi još *M. Leme*, gradinu sjeverozapadno od Bala, koju na topografskoj karti Republike Hrvatske 1 : 25000 nalazim kao *Mulem/Mulam*.

Prema Baldinijevu mišljenju: »Značenje riječi Lim i Limska Draga ne treba shvatiti kao granični pojam, već u latinskom značenju adjektiva *limosus*, dakle ne granica, rub, već blatni kanal, ili blatna, blatnjava draga (Divković, ⁶1990, str. 602, *limosus* = blatan; limo = blatom poprskati (Plaut, Poen. 1,2,80.). To ne isključuje činjenicu o granici (...) Tako su i davni stanovnici što su dali naziv ili po ranijem preveli na latinsko značenje toponim Lim - Leme (vulg. latinski), shvaćali radije Dragu kao cjelinu, nego kao granicu, u onom prostornom smislu kako su je i koristili« (Baldini 1998: 38). Čini mi se da je Baldini ovdje na dobrome tragu, no šteta što tvrdnje nije potkrijepio drugim argumentima.

Jasno je da, bez obzira na semantizam, *Laemus/Lemus* (ili bilo koja druga varijanta imena) nije izvedivo od *limes* jer bi u suprotnome ostala vidljiva osnova *limit-* u nekome obliku, što je i vidljivo iz Gravisijevih primjera. Također, grčki λιμήν znači ‘luka’, dok je ‘lokva, bara’, tj. ‘voda stajačica’ na grčkome λίμνη. Jednako tako, nisam uspio pronaći potvrdu za termin *limido* (Gravisi 1939–1940: 204), osim ako se u tome slučaju ne podrazumijeva isto što i npr. »Limedo Stretto« (18. st.) (Krizmanić 2008: 60).

U etimološkome rječniku latinskoga jezika nalazimo sljedeće: »**līmen**, **-inis**, ‘beam in a doorframe, threshold, lintel’ [n. n]. Derivatives: *ēlīmināre* ‘to go outdoors, let out’ (Enn.+); *līmes*, *-itis* [m.] ‘boundary strip of land, boundary; road’ (Varro+), *līmitāre* ‘to define, line off’ (Varro+), *līmitāris* ‘of a boundary’ (Varro+). Plt. **līm-en-* [n.] ‘crossbar’, **līm-et-* ‘boundary’. It. cognates: O. **liimitú[m]** [acc. sg. or gen.pl.] ‘boundary path, limit’, probably borrowed from Latin. Derived from (the base of) the adj. *līmus* ‘transverse, oblique’, possibly **līm-en-* ‘crossbar’. *Līmes* can be from **līm(o)-it-* ‘going transverse’ (thus WH), but more likely seems a derivational analysis as **līmo-* ‘oblique’ >> **līm-et-* ‘the oblique one, boundary’« (de Vaan 2008: 342). Upućuje konačno na pridjev *līmus*, za koji pak stoji: »**līmus 2** ‘transverse, oblique’ [adj. *o/ā*]. Derivatives: *līmulus* ‘oblique’ (Pl.); *sublīmen* [adv.] ‘in a lofty position’ (Naev.+), *sublīmis* ‘high, elevated’ (Naev.+; also *sublīmus* Enn.+), *sublīmāre* ‘to raise, send up’ (Enn.+). Plt. **(s)līmo-*? Latin continues **līmo-* ‘transverse’ and a compound **sub-līm-i-* ‘transverse from below upward’ with the original meaning ‘upward’ of *sub*. The adv. *sublīmen* originally occurred mainly in *sublīmen auferre* ‘to carry away aloft’ vel sim., and probably represents the acc.sg. ** sublīmem* of the adj. None of the cognates adduced for *līmus* in IEW is convincing by its semantics, nor does the vowel always fit: Gr. λιμῶν ‘meadow’, λιμήν ‘harbour’, Thess. ‘market’, λίμνη ‘lake’; Oic. *limr* (*u*) [f.], OE *lim* [n.] ‘member, twig’, Oic. *limi* [m.] (‘bundle of twigs, broom’)« (de Vaan 2008: 342–343). Upućuje potom natrag na *līmen* te *lituus*, za koji stoji: »**lituus** ‘curved trumpet, curved staff’ [m. *o*] (Enn.+). Derivatives: *liticen* ‘trumpeter’ (Cato+). Etymology unknown. If the meaning ‘curved’ is original, one could connectd (*sic!*) Go. *lipus*, Oic. *liðr* ‘member, part, lid’ (thus IEW) and posit **litu-* ‘curve(d)’« (de Vaan 2008: 347). Upućuje tu opet na *līmus 2* te *oblīquus*. Slijedom navedenoga, postanak se imena *Lim* ne može tumačiti od riječi *līmes*, dok bi to bilo moguće od riječi *līmen*. U tome bi slučaju bila riječ o latinskome podrijetlu. Neobično je, stoga i neuvjerljivo (kao i kod Kanfanara), da je riječ o općepoznatoj imenici i ne bih očekivao zapravo nikakve, ili samo minimalne, glasovne promjene.

Za λιμῶν, -ῶνος u etimološkome rječniku grčkoga jezika navedeno je: »**λιμῶν, -ῶνος** [m.] ‘moist, grassy place, humid meadow’ (Il.), metaph. of flowered surfaces and objects (Ach. Tat., Philostr.). < IE? **lei-mōn*, acc. **li-men-m*,

gen. *li-mn-os > COMP βαθυλείμων (Pi.), -λείμος (Il.), with transition to the a-stems, ‘with grassy meadows’; ἄ-λίμενος ‘without harbour or refuge’ (Att.) (...)» (Beekes 2010: 843). O etimologiji navodi sljedeće: »The primary formations λειμών and λιμήν, λίμνη show old ablaut in both stem and suffix. They are isolated in Greek, and have no outer-Greek counterpart. One might start from an old paradigm nom. *lei-mōn, acc. *li-men-m, gen. *li-mn-os. For the etymology, only suppositions are at hand. Starting from the idea ‘moistness, standing water, etc.’, it has been connected with Lat. *līmus* ‘mud’, to which may belong the words mentioned under λείμαξ with anlauting *sl-*. Also, words mentioned s.v. > λείβω, e.g. Lith. *lieti*, might be considered as well. Pok. 309 defends connection with Lat. *līmus* ‘oblique’, *līmen* ‘threshold’, and without *m*-suffix, e.g. Latv. *leja* ‘dale, valley’, assuming a basic sense of *‘dip, low place, bay’« (Beekes 2010: 844). *Lama* nalazim potvrđeno u talijanskome, španjolskome i portugalskome: »LAMA per LACMA, *raccolta d’acque*«, uz usporedbu s lit. *lek-mene* i stsl. *lomu* [*lok-mu], slov. *lom*, lat. *lacus* i stsl. *laka*. Prema Pavlu Đakonou to je langobardska riječ, koju potom Meyer izvodi iz stsas. *KLAMON, a znači ‘nisko konkavno tlo, gdje se zadržava voda i stvaraju lokve’ (VELI, s. v. lama).

Što se tiče lat. *lāma*: »**lāma** ‘marshy place, bog’ [f. *ā*] (Enn.+). IE cognates: *lomā* ‘hollow, valley, plot, lump’, Latv. *lāma* ‘hollow, pool’, SCr. *lām* (dial.) ‘knee-joint, underground passage’, Bulg. *lam* ‘pit, (dial.) quarry’. In theory, Latv. *lāma* and Latin *lāma* may both go back to **leh₂-mo-*, but the isolated position of *lāma* and the possibility that the Baltic words derive from the root **lem-* ‘to break’ render the connection rather uncertain« (de Vaan 2008: 324).

Preostaje još vidjeti u etimološkome rječniku latinskoga jezika natuknicu *līmus 1*: »**līmus 1** ‘mud, slime’ [m. o] (Pl.+). Derivatives: *līmāx*, *-ācis* ‘slug, snail’ [f. (m.)] (Pl.+). Pit. *(*s*)*le/oimo-*. PIE **loimo-* ‘loam’ or **sle/oh₁i-mo-* ‘slime, slimy’. IE cognates: OS *lēmo*, OE *lām*, OHG *leim* ‘loam’ < PGm. **laima/ōn-*; OPr. *slayx*, Lith. *sliekas*, Latv. *sliēka* ‘earth-worm’ < **sloiH-k-*; Latv. *sliēnas*, OCS *sliny* [nom.pl.], Ru. dial. *slīna*, SCr. *slīna* ‘saliva’ < *sleh₁i-nh₂; Ru. *slimák* (dial.) ‘snail, slug’ < **sleh₁i-m-*; Olc. OE MHG *slīm* ‘slime’. Gr. λείμαξ ‘snail’ (Hsch.) is probably (borrowed from) Latin. Lat. *līmus* could belong to PGm. **laima/ōn-* ‘loam’ < PIE **loimo-* (to PIE **h₂li-* ‘to smear’) or to BSl. **sloiH-/sleHi-*, PGm. **slīma-* ‘slime, saliva’« (de Vaan 2008: 342).

Toponim *Lim* mogao je nastati od apelativa u značenju ‘mulj, blato’ ili pak ‘sluz, slina’. Naime, donedavno su postojala dva mikrotoponima *Mulj*: jedan se odnosio na referent na samome kraju Lima, drugi na malo zapadniji referent, gdje u more ulazi odvodna cijev iz pročištača obližnjega ugostiteljskog objekta. Motivacija je za imenovanje vrlo jednostavna s obzirom na to da na tim mjestima osobito do izražaja dolazi općenito muljevito dno Linskoga zaljeva. Velike razlike u amplitudi morskih mijena i mnogi, mahom podvodni, izvori slatke vode, na spo-

menutim su mjestima za vrijeme oseke izlagali pogledu mulj i blato. Referent prvoga mikrotoponima preimenovan je u *Pluf*, po već tradicionalnoj prvomajskoj manifestaciji Plufizam³². Referent drugoga mikrotoponima nedavno je preuređen u kupalište i jednostavno se prestaje nazivati *Muljem* jer to više nije.

Ni dotoponimsko značenje ‘sluz, slina’ nije nemoguće povezati s mjestom na kojemu se smjestio *Lim*. Naime, i *Lim* i *Draga* imaju vrlo specifičnu klimu i kompletan je prostor vlažan, što je u prošlosti djelovalo probiotički na razvoj raznih bolesti, a k tomu je i okolno područje bilo bogato lokvama i barama (danas su mnoge zatrpane), pa i ne čudi što su stanovnici Staroga Grada tražili čišći zrak na višim dijelovima *Drage*. Osobno sam prije nekoliko godina u srpnju svjedočio prilično gustoj sumaglici. Ono što mi ovo rješenje čini nepotpunim jest vokalizam, ako ćemo *Lim* izvoditi iz latinskoga *limus*, *-i*, *m*.

Najstarija potvrda toponima *Lim* jest ona u DS-u, gdje *Lim* nalazimo ili u genitivu ili u ablativu, a toponim uvijek sadržava diftong pisan na dva načina: *portum Laymi* (DS: fol. 56v, c. 173, naslov); *hostarie nostre de Laymo, domus Laymi**, *portus nostri de Laymo, portu Laimi, de portu Laimi, portu Laymi, portum Laymi* (DS: fol. 58v, c. 178) (u naslovu 178. poglavlja stoji: *De deputato vel daciario domus seu hostarie de Laiimo idest Lemo*, no on je dodan poslije). Primjeri bez diftonga (*Lemi*), nalaze se: jednom u tekstu 173. poglavlja (dok je u naslovu istoga *Laymi*), dok je drugi primjer zapravo *lapsus calami scribae* – prethodno označen zvjezdicom: *domus Laymi** (DS: fol. 58v, c. 178). Očito je pisar počeo pisati *le-*, pa je potom prepravio *e* u *a*, što je jasno vidljivo iz rukopisa.

Pouzdana se može tvrditi da je zasad najstarija latinska potvrda toponima *Lim* – *Laemus*. Rekao bih da se tu ili čuo kakav diftong ili kakvi dvoglasni ostatci, barem u svijesti zapisivača, ili je takav način bilježenja ostatak neke „tradicije”. Možda je u pitanju i sasvim banalan hiperkorektizam, u što baš nisam uvjeren. Što se tiče pisanja *-ay-* / *-ai-* (zanimljivo, nema primjera s *-ae-*), nemam neko naročito objašnjenje; napominjem da se *y* piše još u *ydoneus*, *Yesus* i *ymo*.

Što se tiče pojavnosti toponima *Lim*, u CDI-ju nalazim ovakvo stanje: najčešći je lik *Lemus*: jednom je potvrđen u nominativu (CDI I: 99), triput u akuzativu (CDI II: 240; II: 308; III: 572), četiri puta u genitivu (CDI I: 20; I: 173; II: 212; IV: 1268), dok za ablativ ima puno primjera. Grafiju **laim-* nalazim u jednome primjeru, no tu nije riječ o *Limu*, nego o Svetome Petru na Krasu, kraj Buja (CDI I: 128). Klasično pisan latinski diftong pojavljuje se također samo u jednome primjeru, no ni tu nije riječ o *Limu*, već je Kandler dao (hotimično?) krive lekcije³³.

³² Začetnik je manifestaciji nadjenulo to ime potaknut zvukom koji se čuje kad kamen pljusne o vodu. Tijekom manifestacije održava se natjecanje u tome tko će bacanjem kamena postići bolji ‘pluf’, i to upravo na dijelu gdje su mulj i blato.

³³ CDI (I: 119): »Calisedum et piscationem in Laemo cum suis pertinenciis.« Kandler navodi da je preuzeo ispravu iz Hormayra, no tamo nalazim, i to na točno citiranom mjestu: »... Balisedum

S obzirom na sve navedeno, valja razmotriti još jednu prilično bitnu činjenicu (kojoj je i Baldini na tragu). Naime, i Lim i Draga prostorno su veliko i kulturno važno istarsko područje, pa ga stanovnici prije Rimljana sigurno ne bi ostavili bezimnim. Rimljani su pak tomu pitanju pristupali vrlo praktično – ono što su razumjeli latinizirali su, a onomu što nisu, nadijevali bi novo (rimsko) ime. Do nas je došlo predrimsko ime u svojoj latiniziranoj verziji – *Laemus*, vulg. *Lemus*, što je poslije dalo tal. *Lemo*, odnosno u rovinjskome mjesnom govoru *Limo*, iz koje ga je najvjerojatnije i hrv. *Lim*. Uzme li se u obzir semantička veza s lat. *līmus*, *-i*, vidljive su potvrde i u drugim indoeuropskim jezicima. Predložena se etimologija (od ie. *loimo- ili *sle/oh₁i-mo-) ovdje uklapa na način da je histarski naziv latiniziran. Iz toga se da zaključiti da je i u histarskome bio živ predloženi ie. korijen *loimo- ili *sle/oh₁i-mo-, uz očito vlastiti razvoj vokalizma.

4.6. Maklavun

Maclavon – Maclavum monte – Maklavun

(Maklavūn)

Brdo *Maklavun* ime najvjerojatnije duguje brončanodobnomu tumulu na svojem vrhu. Nalazi se zapadno od skretanja prema Brajkovićima s državne ceste D303 na lokalnu cestu 50128 (Bubani – Sošići – Matohanci – D303). Prema provedenim istraživanjima tumul datira iz prve polovice četvrtoga tisućljeća pr. Kr. Specifičan je po tome što uz pogrebnu komoru ima očuvan i ulazni hodnik, pa se uspoređuje s takvim i sličnim građevinama mikenskoga tipa. Pretpostavlja se da je tumul bio istovremeno grobnica uglednika, obredni hram i opservatorij.³⁴

Što se tiče motivacije i etimologije imena, Schiavuzzi je (1917: 118) zabilježio: »*Maclavum monte* - È forse slavo. Sito dove si rastiava la lana.« Buršić-Matijašić (prema Medenu³⁵) navodi: »Kadi se makljala vuna.« Pritom ispravno primjećuje da je to teško objašnjivo, zbog nespojivosti položaja mjesta i radnje prilikom prerade vune. Stoga predlaže: »Vjerojatno, zbog izgleda terena s velikim ostatcima grobnog humka na samom vrhu, naziv dolazi iz latinskog 'mons calvus' - 'goli vrh', čime bi ovaj toponim svrstali u imena mjesta motivirana fiziogeografskim karakterom mjesta« (Buršić-Matijašić 2016: 28).

Dovođenje imena u vezu s 'mjestom gdje se makljala vuna' sve je rasprostranjenije među mjesnim stanovništvom, pretpostavljam zbog nedostatka drugoga tumačenja. Izvođenje imena iz *mons calvus* valja odbaciti jer bi u talijanskome

---

etc. piscationem in Lermo cum suis pertinenciis.« (Hormayr 1808: 241). Čini se ovdje prikladnom ona Kandlerova »... per ora presto, per domani meglio...« (1864., kao krilatica na početnoj stranici: <https://www.scriniumadriae.it>).

³⁴ Podrobnije v. npr. u Buršić-Matijašić (1997: 21–38).

³⁵ Meden je preuzeo tumačenje od Schiavuzzija.

vjerojatno ostao trag u vidu *Moncalvo/Monte Calvo*, odnosno *Golaš* u hrvatsko-me. S obzirom na to da je od nastanka tumula i njegova prvotnoga imenovanja do prvoga pisanog traga njegova imena prošlo barem pet tisuća godina, odgovor na pitanje vezano uz etimologiju imena nije lako dati. Ne vjerujem da bi Schiavuzzi propustio priliku istaknuti da je ime romanskoga podrijetla, a tumačenje koje daje najvjerojatnije je dovtijliva dosjetka nekoga od mjesnih kazivača. Stoga zaključujem da podrijetlo nije romansko, a time ni latinsko.

Što se tiče predložene slavenske etimologije, mislim da je svakomu tko posjeti imenovani lokalitet jasno da bi bilo besmisleno ljudima iz okolnih naselja onamo dovoditi ovce i ondje ih strići. Doduše, ne isključujem u potpunosti mogućnost da se ime *Maklavun* dovede u vezu s „makljanjem vune”. Tada bi u „makljanju vune” trebalo vidjeti možda nešto obredno (močilo, Mokoš). No, u tome bi slučaju zasigurno nešto od usmene predaje ostalo još uvijek živo.

Smatram da postanak imena *Maklavun* valja tražiti u predrimskome dobu. Pohrvaćeno ime ima izvor ili u histarskome ili u nekome mediteranskom supstratu, koji je potom histriziran, a zatim je (prije no što je dobio hrvatsku inačicu) preko svoje polatinjene inačice prošao kroz neki romanski filter. Naime, dočetak *-vun* upućuje na ilirski sufiks *-ona*, no u hrvatski ulazi poslije (usp. tumačenje postanka imena *Motovun*; Šimunović 1976: 10; Tekavčić 1976: 49–50). Ostaje pitanje kako je glasilo latinsko ime. Odgovor bismo mogli dobiti usporedimo li imena *Mugla*, *Muggia*, *Milje* (ERSHJ II: 424–425), odnosno panslav. i psl. riječ **mogyla* ‘hrpa kamenja’ i strus. *mogyla* ‘grobnji humak’ (Vasmer 1955: 144). Wade upozorava na moguću poveznicu s ie. **mogh-* »big, strong, heavy« (Wade 1999: 123), pri čemu bi valjalo pretpostaviti: hist.? **mogül(a)-ona* > lat. **mogul-ona* > rom.? **mokolūna* > hrv. *Maklavun* (usp. za *-ū-* *Mugla*). Moguće je da se radi o mediteranskome izvoru, no *Maklavun* je, za razliku od *Mugle*, očito prošao kroz histarski (ilirski) filter kada je riječ o dočetu *-ona*, ali ne znamo što je s ostalim dijelom izraza. Skok smatra da bi korijen imena valjalo tražiti u »**muc-*« (ERSHJ II: 425), a **-lu-* bi bio sufiks. Kako god uzmemo, semantizam odgovara, bilo da se ime dovede u vezu s hrpom kamenja, kamenitim humom, grobnim humkom ili je pak ta gomila imala i neku obrednu funkciju (što je po ostacima na *Maklavunu* više nego logično). Zanimljivo, prema Alessiju moglo bi se povezati i sa značenjem »*pietra di confine*« (RIO 2: 255 prema: ERSHJ II: 425).

Iz svega navedenog može se zaključiti da je *Maklavun* predrimski toponim, koji je pohrvaćen otprilike kad i *Motovun* preko svoje latinske, a potom romanske inačice. Stoga bi ga, što se motivacije tiče, valjalo svrstati u imena motivirana ljudskom djelatnošću, tj. utjecajem čovjeka na zemlju.³⁶

³⁶ Zahvaljujem ovdje prof. dr. sc. Nikoli Vuletiću na korisnim savjetima koji su mi pomogli pri razrješavanju etimologije toponima *Maklavun*.

5. Zaključak

Dvegrajština i Kanfanarština imaju mnogo zanimljivih toponima. Za ovu prigodu analizirao sam njih šest. Nakon provedene analize zaključio sam sljedeće: *Lim* i *Maklavun* predrimski su toponimi, *Dvigrad* je latinskoga podrijetla, a podrijetlo Kanfanara i dalje ostaje nepoznanicom (utvrdio sam da sigurno nije latinskoga, romanskoga ni slavenskoga podrijetla). Za razliku od dosadašnjih tumačenja kojima se toponimima *Barat* i *Jural* pripisivalo romansko ishodište, u ovome se radu pokazalo da je riječ o toponimima slavenskoga podrijetla.

Obrađeni toponimi pokazuju mijene koje su se s društvenoga plana preslikale na jezični, odnosno onomastički: vrlo jak utjecaj Histra, nešto slabiji od očekivanoga Rimljana, a svakako je najveći slavenski.

Valja napomenuti da toponimijska građa upućuje na to da su do dolaska Rimljana Histri bili apsolutni i neprikosnoveni vladari Istre. Činjenica jest da su Kelti bili u neposrednome susjedstvu, no činjenica jest i to da u Istri njihovi tragovi zasad nisu pronađeni niti ih treba tražiti u toponimiji. To što su očite neke sličnosti među onim što je prepoznato kao keltsko i onim što je histarsko (ilirsko), potpuno je logično ako gledamo indoeuropsko podrijetlo tih plemena, ali to nipošto ne znači da je neki istarski toponim podrijetlom keltski (usp. Matan 2007: 167–174). Što se tiče slavenstva u Istri, o kojemu svjedoče brojni toponimi, bilo bi zanimljivo vidjeti ima li nešto više u činjenici zanimljivoga „trokutnoga” smještaja crkvice u neposrednoj blizini Dvigrada, svete Marije od Lakuća, svetoga Ilije i svetoga Mihovila Arkandžela (uz već spomenute toponime *Jural* i *Margarištak*, uzimajući u obzir i glagoljske grafite iz 15. st.). Sve to bi moglo ukazivati ne samo na važnu slavensku prisutnost u Kanfanarštini nego i na jednu novu dimenziju te prisutnosti.

Literatura

- Bartolić, Marijan; Grah, Ivan. ³1999. *Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci porečke i pulske biskupije (stanje 1. lipnja 1998.)*. Pazin: IKD „Juraj Dobrila”.
- Baldini, Marino. 1998. Dvigrad i odabrani spomenici okolice u kasnoj antici i srednjem vijeku. *Kanfanar i Kanfanarština*, zbornik radova. Ur. Bratulić, Josip. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju naslijeđa Dvegrajci, 35–50.
- Beekes, Robert. 2010. *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden – Boston: Brill.
- Benussi, Bernardo. 1897. *Nel medio evo: pagine di storia Istriana*. Parenzo: Gaetano Coana.
- Bertoša, Miroslav. 1969. Dvigradsko područje prema nekim dokumentima iz XVI – XVII stoljeća. *Jadranski zbornik*, 7, Rijeka – Pula, 161–176.
- Bertoša, Miroslav. 1995. *Istra: Doba Venecije (XVI.–XVIII. stoljeće)*. Pula: Zavičajna naklada „Žakan Juri”.
- Bertoša, Slaven. 2007. Dvigrad i njegovo područje - povijesni pregled. *Statuta Communis duorum Castrorum - Statut Dvigradske općine: početak 15. stoljeća*. Ur. Ujčić, Tajana. Pazin – Kanfanar: Državni arhiv u Pazinu, 19–31.
- Bratulić, Josip (ur.). 1998. *Kanfanar i Kanfanarština: zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 900. obljetnice prvog pisanog spomena Kanfanara*. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju naslijeđa Dvegrajci.
- Buršić-Matijašić, Klara. 1997. Maklavun - brončanodobni tumul, Maklavun - tumulo dell' età del bronzo. *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*. Ur. Čečuk, Božidar. Zagreb: Hrvatsko arheološko društvo, 21–38.
- Buršić-Matijašić, Klara. 2016. Toponimi gradina Kanfanarštine. *Dvegrajski zbornik*, 3. Ur. Jelenić, Marko. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju naslijeđa – Dvegrajci, 11–36.
- Camocio, Giovanni Francesco. 1571. *Istria sotto il dominio Veneto*. Venetia: alla libreria del segno di San Marco. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=10151> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- CDI = Kandler, Pietro. 1986. *Codice diplomatico istriano*. Trieste: Lloyd Adriatico. <https://www.scriniumadriae.it/rdi/baseweb.php> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- Coppo, Pietro. 1540. [1830.]. Del sito dell'Istria a Gioseffo Faustino. *Archeografo Triestino*, II, Trieste, 26–44.
- Čilaš Šimpraga, Ankica. 2019. Croatian Onomastic Terminology Related to Sainly Names. *Folia onomastica Croatica*, 28, Zagreb, 39–51.
- David, Thomas; Kolar, Vladimir. 1983. *Istra*. Beograd: Jugoslavenska revija.
- De Franceschi, Camillo. 1879. *L'Istria: note storiche*. Parenzo: Gaetano Coana.
- De Franceschi, Carlo. 1953. – 1954. Ciò che resta e si sa di Due Castelli, la città morta dell'Istria. *Archeografo Triestino*, LXVII – LXVIII, Trieste, 321–335.

- DMLBS = *Dictionary of Medieval Latin from British Sources*. <http://www.dmlbs.ox.ac.uk/web/online.html>; <http://logeion.uchicago.edu/about> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- de Vaan, Michiel. 2008. *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden – Boston: Brill.
- DS = Jelinčić, Jakov; Lonza, Nella. 2007. *Statuta Communis duorum Castrorum - Statut Dvigradske općine: početak 15. stoljeća*. Pazin – Kanfanar: Državni arhiv u Pazinu.
- DuCange = Du Cange, Charles du Fresne i dr. 1883. – 1887. *Glossarium mediae et infimae latinitatis*. Niort: L. Favre. <http://logeion.uchicago.edu/about> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- ERHJ = Matasović, Ranko i dr. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. 1. svezak. A – Nj*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ERHSJ = Skok, Petar. 1971. – 1973. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, I – IV*. Zagreb: JAZU.
- Franciskanski katastar. 1820. – 1890. Archivio di Stato di Trieste. Mappedel catasto franceschino. <http://www.catasti.archivodistatotrieste.it/Divenire/collezione.htm?idColl=10649281>, <http://www.catasti.archivodistatotrieste.it/Divenire/collezione.htm?idColl=10649282> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- Frauer, Emilio. 1887. L'Istria semitica. *Archeografo Triestino*, XIII, Trieste, 351–354.
- Gravisi, Giannandrea. 1939. – 1940. Toponomastica del Canal di Leme. *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*, 51–52, Pola, 201–226.
- Habelić, Juraj. 1670. *Dictionar ili Réchi Szlovenske zvexega ukup zebrane, u red postaulylene, i Diachkemi zlahkotene trudom Jurja Habelicha, masnika Tovarustva Jesusevoga, na pomoch napredka u diachkom navuku skolneh mladenczeu horvatszkoga i szlovenszkoga naroda*. Graz. <http://croqip.ffzg.hr/habelic/slika.aspx?id=2866&slika=110> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- Hrvatska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30149> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- IR = Bratulić, Josip. 1978. *Istarski razvod*. Pula: Čakavski sabor.
- Ivetac, Just. 1982. *Istarski toponimi*. Pula: Istarska naklada.
- Janssonius, Johannes. 1650. *Istria olim Iapidia*. Amsteloedami: Joan Blaeu. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11138> (pristupljeno 19. listopada 2020.)
- Joppi, Vincenzo. 1887. Documento inedito. *Archeografo Triestino*, XIII, Trieste, 459.
- Juričić, Daniela. 1991. Dvigrad - mesto ki ga ni več. *Annales – Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin*, 1, Koper, 103–110.

- Juroš Monfardin, Finka. 2001. Dvigrad: povijesno-arheološka skica. Prilog planu revitalizacije. *Histria archaeologica*, 30, Pula, 155–165.
- Kandler, Pietro. 1875. *Notizie storiche di Montona*. Trieste: Loyd.
- Katičić, Radoslav. 2010. *Zeleni lug. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb – Mošćenička Draga: Ibis grafika – Matica hrvatska – Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.
- Katičić, Radoslav. 2011. *Gazdarica na vratima. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb – Mošćenička Draga: Ibis grafika – Matica hrvatska – Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.
- Katičić, Radoslav. 2017. *Naša stara vjera. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb: Ibis grafika – Matica hrvatska.
- Kozličić, Mithad. 1995. *Kartografski spomenici hrvatskoga Jadrana. Monumenta cartographica maris Adriatici Croatici (Izbor karata, planova i veduta do kraja 17. stoljeća)*. Zagreb: AGM.
- Krizmanić, Attilio. 2008. *Stradarij Grada Pule – Stradario della città di Pola*. Pula: C.A.S.H.
- Levak, Maurizio. 2007. Nastanak i povijesni razvoj ranosrednjovjekovnog Dvigrada. *Annales, Ser. hist. sociol.*, 17/2, Koper, 305–314.
- Marchesetti, Carlo. 1903. I Castellieri preistorici di Trieste e della Regione Giulia. *Atti del Civico Museo di Storia naturale*, X, Trieste, 1–206.
- Margetić, Lujo. 1983. Iz pazinske prošlosti (u povodu tisućljeća prvog spomena Pazina). *Istra*, 21, 5, Pula, 80–90.
- Marušić, Branko. 1964. Dvograd, Sv. Sofija, Rovinj, Pula – srednjovjekovna sakralna arhitektura. *Arheološki pregled*, 6, Beograd, 128.
- Marušić, Branko. 1971. Kompleks bazilike sv. Sofije u Dvogradu. *Histria archaeologica*, II/2, Pula, 5–90.
- Marušić, Branko. 1974. Istarska grupa spomenika sakralne arhitekture s upisanim apsidadom. *Histria archaeologica*, V/1–2, Pula, 1–95.
- Marušić, Branko. 1978. Kršćanstvo i poganstvo na tlu Istre u IV i V stoljeću. *Arheološki vestnik*, XXIX, Ljubljana, 549–572.
- Matan, Ante. 2007. O podrijetlu toponima 'Umag'. *Annales, Ser. hist. sociol.*, 17/1, Koper, 167–174.
- Matan, Ante. 2013. Excerpta manuscripti Canfanariensis: vladarske listine i papinska povlastica iz kodeksa *Monumenta Capituli Ecclesiae Collegiatae S. Sophiae Duorum Castrorum ab anno 983.-1815*. *Acta Histriae*, 21/4, Koper, 513–542.
- MC = Arhiv župe sv. Silvestra u Kanfanaru, Kolegijacijski kaptol sv. Sofije, 2.1, *Monumenta Capituli Ecclesiae Collegiatae Sanctae Sophiae Duorum Castrorum ab anno 983.-1815.*, MS. INED.

- Meden, Anton. 2011. Crkve u dvigradskoj općini kroz povijest. *Dvegrajski zbornik*, 1. Ur. Jelenić, Marko. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju naslijeđa – Dvegrajci, 63–88.
- Mercator, Gerardus; Blaeu, Willem. 1630. *Karstia, Carniola et Windorum Marchia cum confinis*. Amsterdam: Willem Janszoon Blaeu. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11203> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- MP = Biskupijski arhiv u Poreču (BAP), Fond Porečka biskupija, serija I. Knjige biskupskih prava, I.1. Prva knjiga biskupskih prava (*Iurium Episcopialium Liber I.*), fol. 13v–14r.
- Pliško, Lina. 2009. Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt u svjetlu Hrastina istraživanja. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 15, Zagreb, 111–124.
- Ptolemej, Klaudije; Gallignani, Fratelli. 1597. *Descrittione del Foro di Giulio*. Venezia: G. F. Galignani. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=10350> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- Ramminger = Ramminger, Johann. *Neulateinische Wortliste. Ein Wörterbuch des Lateinischen von Petrarca bis 1700*. www.neulatein.de/words/0/015024.htm (pristupljeno 21. listopada 2018.).
- Ritoša, Zorko. 1998. Svećenici Dvigrada i Kanfanara. *Kanfanar i Kanfanarština: zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 900. obljetnice prvog pisanog spomena Kanfanara*. Ur. Bratulić, Josip. Kanfanar: Udruga za očuvanje i promociju naslijeđa Dvegrajci, 125–148.
- Salmon, Thomas. 1753. *Carta geografica dell'Istria*. Venezia: Giambattista Albrizzi. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11392> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- Santini, Paolo. 1780. *Nouvelle carte de l'Istrie: suivant le plan dressé sur les lieux*. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11412> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- Schiavuzzi, Bernardo. 1919. Due Castelli: Notizie storiche. *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, 31, Parenzo, 81–118.
- Škračić, Vladimir. 2011. *Toponomastička početnica. Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Svenbro, Jesper. 1993. *Phrasikleia: An Anthropology of Reading in Ancient Greece*. Prev. Lloyd, Janet. Ithaca – London: Cornell University Press.
- Šimunović, Petar. 1976. Toponimija Istarskog razvoda. *Onomastica Jugoslavica*, 6, Zagreb, 3–34.
- Šimunović, Petar. 1992. Buzetska toponimija. *Buzetski zbornik*, 17, Buzet, 43–65.
- Šimunović, Petar. 2005. *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Šonje, Ante. 1982. *Crkvena arhitektura zapadne Istre: područje Porečke biskupije od IV. do XVI. stoljeća*. Zagreb – Pazin: Kršćanska sadašnjost – IKD „Juraj Dobrila”.
- Tekavčić, Pavao. 1976. O kriterijima stratifikacije i regionalne diferencijacije jugoslavenskog romanstva u svjetlu toponomastike. *Onomastica Jugoslavica*, 6, Zagreb, 35–56.
- Valle, Giovanni. 1784. *Parte settentrionale dell'Istria. Parte meridionale dell'Istria*. Venezia: Antonio Zatta e Figli. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11394> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- Valvasor, Janez Vajkard; Homann, Johann Baptist. 1681. [1762]. *Tabula Ducatus Carniolae, Vindorum Marchiae et Histriae / ex mente illustrissimi quondam L. B. Valvasorii; a exhibita Io. Bapt. Homanno*. Norimbergae. <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11325> (pristupljeno 19. listopada 2020.).
- Vasmer, Max. 1955. *Russisches etymologisches Wörterbuch. Zweiter Band: L – Ssuda*. Heidelberg: Carl Winter.
- VELI = *Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana*. <https://www.etimo.it/?pag=hom>, <http://www.etimo.it/?cmd=id&id=1919&md=8c6685da666bf85855e4b3d58a61d352> (pristupljeno 28. svibnja 2019.).
- Vinja, Vojmir. 1998. *Jadranske etimologije*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.
- Von Hormayr, Joseph Freiherr. 1808. *Historisch-statistisches Archiv für Süddeutschland*, Vol. 2. Frankfurt – Leipzig.
- Wade, Terence. 1999. *Russian Etymological Dictionary*. Bristol: Bristol Classical Press.

Etymology of Some Toponyms of the Municipality of Kanfanar

Summary

The territory of today's Municipality of Kanfanar, County of Istria (Croatia) contains many interesting toponyms. It is the successor of the better known medieval town of Duo Castra, the territory of which has been inhabited since prehistoric times. A few authors have approached this before, but not from a place-naming or linguistic point of view. Others researched only a few byways. This paper analyses six selected toponyms from the existing corpus, in alphabetical order: Barat, Dvigrad, Jural, Kanfanar, Lim bay, and Maklavun. It considers the historical sources and cartographical data. The toponyms examined are among the oldest toponyms of the territory or are peculiar in some way. The research on their etymologies has exhibited matters of interest: we find evidence of pre-roman inhabitants, the Histri, for the first time not only in the sphere of archaeology. Names of places, such as Lim (bay), Maklavun, (and Karaštak), attest to the old inhabitants. Only Duo Castra presents a Latin origin, while Barat and Jural, hitherto considered to have been derived from a Romance origin, show a Slavic origin. The etymology of Kanfanar has been shown to be obscure and not derivable from Latin, Romance or Slavic. The author points out two predominant influences in place naming: the oldest being Histrian, of the first known inhabitants of the region, the other Slavic.

Ključne riječi: toponimija, etimologija, Barat, Dvigrad, Jural, Kanfanar, Limski zaljev, Maklavun

Keywords: toponymy, etymology, Barat, Dvigrad, Jural, Kanfanar, Lim bay, Maklavun